

BANKA SANDIKLARININ DEVRİ

AKP iktidarını gerçekleştirdiği Sosyal Güvenlik Reformu ile sosyal güvenliğin ve sağlık hizmetlerinin hızla özel sektöre kaydığı veya hizmet satın alındığı bu dönemden banka emekçileri ile banka emeklileri de nasibini aldığı ifade edilerek, Özel Banka sandıklarının SGK 'na devredilmesiyle hak kayıplarına uğranılacak olması banka iş kolunda örgütlü Diske bağlı Bank-Sen'in dikkatinden kaçmadı, YAKLAŞIK 350/400 BİN civarındaki çalışan ve emekli banka emekçisini ilgilendiren "Banka Sandıkları Raporu" nu Kasım 2012 de yayınladı.

Rapora göre, 2008 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık yasasıyla yapılan düzenlemelerden bir olan ve kısaca 506 sayılı yasanın geçici 20.maddesi kapsamında kurulan " Özel Banka Sandıkları" olarak bilinen banka, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birliklerin personeli için kurulmuş sandıkların Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK) devredilmesiyle birlikte yeni hak kayıpları ve mağduriyetler gündeme geleceği vurgulanmaktadır.

Türkiye'de özellikle banka ve sigortacılık işkolunda çalışanları kapsayan sosyal güvenlik amaçlı sandıkların kuruluşunun Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kurulmuş olan çeşitli emeklilik ve sosyal yardımlaşma sandıkları ile ilişkilendiren raporda, bugün hâlâ faaliyette olan 18 sandık olduğu, bunların 13'ünün banka emekçileri ile emeklilerini kapsadığı belirtilmiştir.

Özel Banka Sandıklarının Devir Süreci

Rapora da; Banka ve sigorta sandıklarının devredilmesinin öyküsü sanıldığı gibi aksine 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile gündeme gelen bir süreç olmadığı ifade edilerek.

Özel banka sigorta sandıklarının Sosyal Güvenlik Kurumu'na devredilmesi ile ilgili olarak ilk girişim 1976 yılında yürürlüğe giren 1992 sayılı yasayla gerçekleştirildiği, "İlgili yasaya eklenen Ek 1. Madde ile, 506 sayılı yasanın Geçici 20. maddesi kapsamında kurulan sandıkların bir yıl içinde Sosyal Sigortalar Kurumu'na (SSK) devredilmesine karar verilmiştir". Bu ilk düzenleme, yurttaşların sosyal güvenlik hakkına sahip olduklarını belirten ve **Anayasa'nın 2. Maddesinde ifade edilen sosyal hukuk devleti ilkesine, yine Anayasa'nın 48. ve 53. Maddelerine aykırı bulunarak Anayasa Mahkemesi tarafından oy çokluğu ile iptal edilmiştir** .SSK'ya devri söz konusu olmuş ancak Anayasa'nın sosyal devlet ilkesine aykırı bulunarak iptal edilmişti.

Sandıkların devriyle ilgili diğer bir girişim 2005 yılında gerçekleşmiştir. 19.10.2005 tarihinde TBMM tarafından kabul edilip 01.11.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5411 sayılı "Bankacılık Kanunu"na eklenen Geçici 23. Maddesinde "506 sayılı Kanunun Geçici 20. Maddesi kapsamındaki bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birlikler personeli için kurulmuş bulunan sandıkların iştirakçileri ile malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortasından aylık veya gelir bağlanmış olanlar ile bunların hak sahipleri herhangi bir işleme gerek kalmaksızın bu maddenin yayımı tarihinden itibaren üç yıl içinde Sosyal Sigortalar Kurumuna devredilerek 506 sayılı Kanun kapsamına alınır. Devir tarihi itibarıyla sandık iştirakçileri 506 sayılı Kanun kapsamında sigortalı sayılırlar." hükmü yer almış, bu kapsamda 01.11.2008 tarihine kadar sandıkların devredilmesi öngörülürken, **Anayasa Mahkemesi'nin 22.03.2007 tarihli kararıyla Anayasa'nın 2. Maddesinde ifade edilen "sosyal hukuk devleti" ilkesine aykırı bulunarak oy birliğiyle düzenleme iptal edilmiştir.**

Ancak Anayasa Mahkemesinin verdiği kararda, sosyal güvenlik kurumlarının tek bir çatı altında toplanması uygun bulunmakla birlikte, *"söz konusu sandıkların mensuplarına 506 sayılı kanunla sağlanan yararların üzerinde imkanlar sağlandığı ve devir işlemiyle mensuplara sağlanan yararların yeterince güvence altında olmadığı, ayrıca sandıklardan yararlanan hak sahiplerinin geçiş süreciyle birlikte gelir kaybına uğrayacakları ve bu kişilerin haklarının korunmasının hukuk devleti ilkesinin bir gereği olduğu"* vurgulanmıştır.

2008 yılında ise yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile banka sandıklarının devri yeniden gündeme gelmiş, 17.04.2008 de kabul edilen 5754 sayılı yasa'nın 73. Maddesi ile 5510 sayılı SSGS yasasına geçici 20. madde eklenmiştir.

Bu değişiklikle *"506 sayılı Kanununun Geçici 20 nci maddesi kapsamındaki bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birlikler personeli için kurulmuş bulunan sandıkların iştirakçileri ile aylık veya gelir bağlanmış olanlar ile bunların hak sahipleri herhangi bir işleme gerek kalmaksızın bu maddenin yayımı tarihinden itibaren üç yıl içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna devredilerek bu Kanun kapsamına alınır. Üç yıllık süre Bakanlar Kurulu kararı ile en fazla iki yıl daha uzatılabilir. Devir tarihi itibarıyla sandık iştirakçileri bu Kanununun 4 üncü maddesinin (a) bendi kapsamında sigortalı sayılırlar."* hükmü yer almıştır. Yapılan bu değişiklikle sandıkların 30.04.2011 tarihinde SGK' na devredilmesi yeniden gündeme gelmiş, ancak Bakanlar Kurulu'nun 14.03.2011 tarihinde aldığı ve 09.04.2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan kararı ile söz konusu devir süresi iki yıl daha uzatılmıştır. Böylelikle devrin gerçekleşmesi 2013 yılına ertelenmiştir.

Bu gelişmeler yaşanırken, Anayasa Mahkemesi de, 5754 sayılı Kanun'la eklenen Geçici 20. Madde'nin, Anayasa'nın 2. Maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle açılan davayı 30.03.2011 tarihinde sonuçlandırmıştır. Anayasa Mahkemesinin 28.12.2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan kararına göre, *"kural kapsamındakilerin aylık ve gelir farklarının Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ödenmeye devam edilmesi zorunluluğunun bulunması ve vakıf senedinde bulunmasına rağmen karşılanmayan diğer sosyal haklar ile ödemelerin yalnızca sandıklar tarafından değil, aynı zamanda sandık iştirakçilerini istihdam eden kuruluşlarca da ödenmesi öngörüldüğünden, kural kapsamındakilerin haklarının korunmadığı söylenemez"* hükmüne yer verilmiştir. Ayrıca *"sandık iştirakçilerinin, aylık veya gelir bağlanmış olanlar ile bunların hak sahiplerinin, 5510 sayılı Kanun kapsamında sigortalı sayılacağına öngörülmesi nedeniyle kural, anılan kişilerin sosyal güvenlik haklarını da ortadan kaldırmamaktadır."* ifadesi yer almaktadır.

Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi, önceki kararların aksine, banka sandıklarının SGK'ya devredilmesinin herhangi bir hak kaybına yol açmayacağını; sandık kapsamında olanların sosyal güvenlik haklarının korunacağını öne sürmüştür. Böylece Anayasa'ya aykırılık iddiası oy çokluğu ile reddedilerek sürecin önündeki hukuki engel ortadan kaldırılmıştır. Bu durumda, özel banka sandıklarının devredilmesinden kaynaklanacak hak kayıplarına karşı verilecek mücadelenin sadece hukuk mücadelesi ile sınırlandırılmayacağı, emekçi ve emeklilerin birlikte mücadele etmesi gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

2013 yılında gerçekleşmesi beklenen devir, sürenin dolmasına kısa bir zaman kala, yeni bir düzenlemeyle yeniden ertelenmiştir. 01.03.2012 tarihinde kabul edilip 08.03.2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlan 6283 sayılı kanununun 4. Maddesi ile *"5510 sayılı Kanununun geçici 20 nci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "iki yıl" ibaresi "dört yıl" şeklinde değiştirilmiştir."* Bu değişiklikle banka sandıkları için öngörülen yeni devir tarihi 2015 yılına ertelenmiştir.

Banka sandıkları neden devrediliyor?

Sosyal güvenlik sisteminin tek çatı altında toplanması gibi, özünde haklı bir gerekçenin ardına saklanarak yapılmak istenen bu değişikliğin ardındaki asıl amacı sorgulayan Raporda, bu uygulamanın bankaların özelleştirilme süreciyle ilgili olduğunun altını çizilmiş, öncelikle mevcut banka sandıklarının, başta kamu bankalarının özelleştirilmesi süreci olmak üzere bankacılık sektöründe yabancı sermayenin payının artmasının önünde önemli bir engel oluşturduğunu vurgulanmıştır

“Görünürdeki amaca baktığımız zaman karşımıza yine 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve bu çerçevede yapılan değişiklikler çıkmaktadır. 5510 sayılı yasa yürürlüğe girmeden önce, 2006 yılında çıkarılan bir başka düzenleme olan 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile daha önce üç farklı kuruma bağlı olarak sunulan sosyal güvenlik hizmetleri tek bir çatı altında birleştirilmiştir. Bu değişikliğin gerekçesi olarak *“sigorta hak ve yükümlülüklerinin eşitlendiği, mali olarak sürdürülebilir tek bir emeklilik ve sağlık sigortası sisteminin kurulması”* gösterilmiştir.

5502 ve 5510 sayılı kanunlarla aynı zamanda “dağınık bir halde yürütülen sosyal yardımların merkezi olarak izlenebildiği ve objektif yararlanma ölçütlerine dayalı bir sosyal yardımlar sisteminin oluşturulması” da hedeflenmektedir. Bu gerekçeler, devir işleminin görünür gerekçeleri arasında yer almaktadır

Bankacılık sektöründe özelleştirme ve satın almaların önünde engel oluşturabilecek her tür düzenlemenin ortadan kaldırılması ve bankacılık sektöründe yabancı sermayenin payının artmasının önünde önemli bir sorun oluşturduğu düşünülmektedir. Ayrıca ssk ya göre daha nitelikli sağlık ve sosyal güvenlik hizmeti sunan özel banka sandık vakıflarının bankaların sırtında bir yük olarak görülmesine dikkat çeken raporda şu ifadelere yer verildi:

“Hatırlanacağı üzere 2005 yılında Koç Holding’in İtalyan finans tekeli UniCredit ile birlikte Yapı Kredi Bankası’nın TMSF’de bulunan yüzde 57,4 hissesini satın alması sürecinde konu gündeme gelmiştir. Devir sırasında Yapı ve Kredi Bankası Mensupları Yardım ve Emekli Sandığı Vakfı’nın 116 trilyon liralık bir açığının olması ve UniCredit’in sandığın devredilmesi konusunda ısrarcı olması üzerine, hükümet tarafından yine 2005 yılında 5411 sayılı “Bankacılık Kanunu”na eklenen Geçici 23. Maddesi ile düzenleme yapılmıştır. AKP hükümeti tarafından Halk Bankası ve Ziraat Bankası başta olmak üzere kamu bankalarının özelleştirilmesinde önemli adımlar atılırken; on binlerce emekçinin geleceğini ilgilendiren banka sandıklarının özelleştirme talanı önünde sorun oluşturması istenmemektedir.”

Hükümet tarafından yine 2005 yılında 5411 sayılı “Bankacılık Kanunu”na eklenen Geçici 23. Maddesi ile düzenleme yapılmıştır. Hükümet tarafından Halk Bankası ve Ziraat Bankası başta olmak üzere kamu bankalarının özelleştirilmesinde önemli adımlar atılırken; on binlerce emekçinin geleceğini ilgilendiren banka sandıklarının özelleştirmenin önünde sorun oluşturması da istenmemekte olduğundan bu yol tercih edilmiştir..

Bir diğer hususta özel banka sandıklarının mensuplarına sağladığı sosyal hak ve hizmetlerdir. Bugün itibarıyla özel banka sandıklarının büyük çoğunluğunda, sandık mensuplarına, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile SSK lılara sağlanan sağlık hizmetlerin ötesinde olanaklar sağlamaktadır. Bu durumun gerektirdiği ek finansman ise sosyal güvenlik hakkının bir parçası olarak değil; sandıklara ek bir maliyet olarak görülmektedir. **Bu durumda, Anayasa Mahkemesi’nin daha önce verdiği iptal kararlarında “sosyal hukuk devleti” ilkesine vurgu yapılması da oldukça önem kazanmaktadır..**

Özel Banka Sandıklarının devrinin geçmesi ile özel banka sandıkları kapsamındakileri ne gibi sorunların beklediğini ifade eden raporda, on binlerce banka emekçisinin ciddi hak kayıplarına uğrayacağı belirtilmektedir. Banka emekçilerinin karşılaştığı mağduriyet raporda şöyle sıralandı:

- *Devir işlemiyle en başta banka sandıklarına tabi emekliler olmak üzere birçok kesimin tıpkı diğer sigortalılar gibi, gerçekleşen enflasyon oranlarının altında maaş zamlarına mahkum edilmesi anlamına gelmektedir...*
- *Banka sandıklarına tabi olanlar açısından muhtemel mağduriyet başlıklarından bir diğeri ise vakıf senedinde yer alıp sandıklar tarafından karşılanan hizmetlerin SGK'ya devrin ardından nasıl sağlanacağına ilişkindir.*
- *Bu düzenlemeye bakıldığı zaman, SGK tarafından karşılanmayan hizmetlerin ilgili sandıklar ve sandık iştirakçilerinin çalıştığı bankalar tarafından karşılanmaya devam edileceği iddia edilmektedir. Dolayısıyla bu madde ile kâğıt üzerinde" herhangi bir mağduriyetin yaşanmayacağı tahmin edilmektedir. Oysaki aynı yasa ile bir yandan sandıkların tüm malvarlıkları SGK'ya devredileceği için devir sonrasında sadece tüzel kişiliğini koruyan ve bir sosyal güvenlik kurumu olma vasfını yitirecek sandıkların bu tür ek sosyal hak ve ödemeleri gerçekleştirmekten mahrum kalacağı açıktır. Böylesi bir durumda, bankaların kendi kârlarından fedakârlık yaparak söz konusu sandıkları ayakta tutmalarını beklemek ise gerçekçi olmaktan uzaktır. Dolayısıyla yeterli kaynağa sahip olmayan sandıkların tasfiyesi ve mağduriyetlerin yaşanması mümkündür.*

Banka sandıkları kapsamındaki emekçiler ile SGK bünyesindeki emekçiler arasında sağlanan hak ve hizmetler açısından oluşan eşitsizliklerin kabul edilemez olduğunun ifade edildiği raporda, ancak bu adaletsizliği gidermenin yolunun sandık kapsamındaki emekçilerin kazanımlarını geriletmek ya da ortadan kaldırmak olmadığı vurgulandı.

Banka emekçilerini ortak mücadele etmelidir

Raporda; AKP döneminde yapılan sözde reform uygulamaları ve sosyal güvenlik kurumlarının tek bir çatı altında toplanmasıyla sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinin daha hızlı ve kolay bir şekilde piyasalaşmasının hedeflendiğinin dile getirildiği raporda, bu süreç karşısında sessiz kalmanın banka emekçilerinin alın terinin ve geleceğinin çalınmasına onay vermekle eş anlamlı olduğu kaydedilerek,

Özel Banka sandıkları üzerinden banka emekçilerinin haklarına dönük bu değişikliklerin işçi sınıfının bütününe dönük saldırıdan bağımsız olmadığını belirten Bank-Sen hazırladığı raporda, on binlerce banka çalışanını, emekliyi, aileleriyle birlikte toplamda yüz binlerce insanı yakından ilgilendiren böylesi bir dönüşüm süreci karşısında emekçilerin mevcut hak ve kazanımlarını koruyabilmesinin tek yolunun bir araya gelerek mücadele etmek olduğunu belirtmektedir.